

διαφορές αὐτῆς τῆς αἵρεσης, μιὰ πού περισσότερο ἐνδιαφέρει καί τοὺς ἴδιους τοὺς πιστοὺς ἢ ἀμιλλα τῶν ἐκκλησιῶν στὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς δράσης, γιατί ἀπὸ αὐτὴν περιμένουν κυρίως τὴν προκοπὴ τῆς δικῆς των.

Τὸ μάθημα στὸ κατηχητικὸ ἄρχισε μὲ μιὰν ἀπλὴ προσευχή. Ὑστερα διαβάστηκε ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου πού θὰ διαβάζονταν καί στὴν ἐκκλησία καί ἀμέσως ὕστερα μερικοὶ μαθητὲς διάβασαν ἀπὸ ἓνα φυλλάδιο, πού τοὺς εἶχε δοθῆ στὴν περασμένη φαίνεται συγκέντρωση, μερικὰ ἐρμηνευτικὰ σχόλια. Ἀρχισε ὕστερα μιὰ συζήτηση ὅπου μὲ παρακάλεσαν νὰ λάβω καί ἐγὼ μέρος. Ἐκεῖνο πού μοῦ ἔκανε ἐντύπωση εἶναι ἡ σοβαρότητα μὲ τὴν ὁποία διεξάγονταν καί ἄς ἦταν γιὰ μένα βέβαια κάπως ἀπλοϊκὴ. Δὲ θυμᾶμαι ἀκριβῶς πῶς δόθηκε ἀφορμὴ κάθε σχεδὸν παιδί νὰ ἀναφέρει κατὰ τὴν διάρκειά της τὰ προσωπικά του προβλήματα, τίς δυσκολίες νὰ βρῆ δουλειά, τὴ νέα δουλειά πού βρῆκε, τίς ἀρρώστιες τοῦ σπιτιοῦ του. Ἡ σοβαρότητα πού σημείωσα δὲν ἀπέκλειε διόλου καί τὸ γέλιο καί τὸ ἀστεῖο καί πρὸ παντὸς τὴν ἀπόλυτη ἔλλειψη κάθε κοινωνικῆς ἐθιμοταξίας. Ὁ ἀμερικανὸς κατάλαβα, ὅτι δὲν ἐκδηλώνει τὸ σεβασμὸ του καί τὴν ἐκτίμησή του οὔτε μὲ ὠρισμένους φραστικούς τύπους οὔτε μὲ μιὰ ὠρισμένη ἐξωτερικὴ στάση. Τὸ «ντέκο-ρουμ» τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἔχει ἐδῶ σχεδὸν ἐξανεμισθῆ. Ὁ σεβασμὸς, ἡ ἐκτίμηση εἶναι καθαρῶς ἐσωτερικὰ γεγονότα. Ἡ παρατήρηση πού ἔκανα ἐκείνη τὴν ὥρα ἐπικυρώνονταν ἀργότερα κάθε φορὰ πού ἔβλεπα φοιτητὰς μπροστὰ στοὺς καθηγητὰς των ἢ ἀπλοὺς πολῖτες μπρὸς στοὺς πολιτικούς των ἡγέτες.

Μετὰ τὸ κατηχητικὸ σχολεῖο πήγαμε στὴν ἐκκλησία νὰ λειτουργηθοῦμε. Μιὰ γυμνή, φρεσκοασβεστωμένη, πεντακάθαρη καί καλὰ θερμασμένη μακρόστενη αἴθουσα. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ περιγράψω μιὰ λειτουργία σὲ διαμαρτυρόμενη ἐκκλησία· οἱ περισσότεροὶ τὴν ξέρουν· οὔτε νὰ τονίσω τὴν τέλειαν ἔλλειψη ὑποβλητικότητας πού τόσο τὴ χρειάζεται ἡ δική μας ψυχὴ. Τὸ κήρυγμα πού εἶναι τὸ κύριο καί ἀπαραίτητο μέρος τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ἀντικατοπτρίζει τὸν περίεργο συνδυασμὸ τοῦ θρησκευτικοῦ μὲ τὸ καθαρὰ πρακτικὸ πνεῦμα τοῦ ἀμερικανοῦ. Ὁ πάστορας μεταβαίνει ἀβίαστα ἀπὸ ὑψηλὰ θέματα σὲ ἄλλα πολὺ πεζά, πού σχετίζονται μὲ τὴν κοινωνικὴ δράση τῶν ἐνοριτῶν του. Σὲ μιὰ στιγμή καί χωρὶς προλόγους ἀνήγγειλε ὅτι ἓνας ξένος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα βρίσκεται σήμερα μαζί τους· ἀνέφερε μερικὰ τυπικὰ κολακευτικὰ γιὰ μένα καί μὲ παρακάλεσε νὰ σηκωθῶ ἀπὸ τὴ θέση μου γιὰ νὰ μὲ δοῦν ὄλοι. Ὁμολογῶ πῶς δὲν εὐχαριστήθηκα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο, ἀπροσδόκητο γιὰ μένα ἐκείνη τὴν στιγμή. Ὑστερα ὅμως ὅταν τέλειωσε ἡ λειτουργία καί ἦρθαν πρὸς ἐμένα οἱ σημαίνοντες ἐνοριτὲς νὰ μὲ χαιρετήσουν καί ἄρχισαν νὰ μὲ ρωτοῦν γιὰ τὴν πατρίδα μου, γιὰ τὸ σπίτι μου, γιὰ τίς ἐντυπώσεις μου, κατάλαβα ὅτι αὐτὲς οἱ παράξενες γιὰ μᾶς ἐκδηλώσεις δὲν εἶναι κενοὶ τύποι γιὰ τὸν ἀμερικανό, συνδέονται μὲ μιὰ ψυχικὴν εὐρυχωρία καί μὲ ἓνα ἰδιότυπο στοιχεῖο ἀπλοϊκῆς ἀνθρωπιάς. Μερικοὶ μὲ παρακάλεσαν νὰ ξαναέλθω τὴν ἐρχόμενη Κυριακὴ στὴν ἐκκλησία τους πάλι. Αἰσθανόμουν πῶς τὸ ὅτι ἐκκλησιάσθηκα μαζί τους δημιουργοῦσε ἓναν ψυχικὸ δεσμό, μιὰ κοινότητα μεταξύ μας. Καί ἀκόμα βαθύτερα αἰσθανόμουν πῶς ὅταν μιὰ κοινωνία δὲ συνθλίβεται ψυχικὰ μέσα στὴ φτώχεια, σ' ἓναν σκληρὸν ἀγῶνα ἐπιβίωσης, ὅπου γιὰ νὰ ζήσης ἐσὺ καί τὰ παιδιὰ σου, πρέπει κάποιος ἄλλος νὰ πεινάσῃ, ὅταν ἡ καλὴ μοῖρα ἐπιτρέπει στοὺς ἀνθρώπους πού τὴν ἀποτελοῦν, νὰ ἔχουν ψυχικὴ ἀνεση καί περιθώρια, ἂν ὄχι ἀγάπης, τοῦλάχιστον προσοχῆς γιὰ τὸν ἄλλον, τότε πλουτίζεται καί γλυκαίνει ἡ σχέση των καί ἡ φιλοφροσύνη, ἀντὶ νὰ εἶναι ἓνας τύπος πού κρύβει τὴν ἀσχήμια τῆς ἀλήθειας, γίνεται οὐσία, ἀνθρωπιά καί ἠθος.

Ὅλα τοῦτα τὰ χαρακτηριστικὰ πού ἐκκολάφθηκαν στοὺς κόλπους τῶν διαμαρτυρομένων ἐκκλησιῶν, μαζί μὲ τὴν προσήλωση στὴν ἰδέα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, στὴν ἰδέα τῆς ἰσότητος, στὸ πνεῦμα, τῆς ὁμαδικῆς προσπάθειας καί τῆς κοινοτικῆς δραστηριότητος, ἀκόμη καί στὸ λιτὸ καί ἀπέριττο κάθε κοινωνικῆς ἐκδήλωσης, εἰσδύουν καί στὴ σφαῖρα τῆς πολιτικῆς ζωῆς, γίνονται τὸ στερεὸ ὑπόβαθρο τῆς δημοκρατικῆς νοοτροπίας καί τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. Μέσα στοὺς πυρῆνες τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων τοῦ 17ου αἰῶνα

εγαλουχήθηκαν οι ιδέες που αποκρυσταλλώθηκαν μετά 150 χρόνια μέσα στο αμερικανικό Σύνταγμα. Φυσικά σε αυτόν τον τομέα άσκησε την επίρροή του και το πνεύμα του Διαφωτισμού καθώς και η βρετανική παράδοση για τις ατομικές ελευθερίες.

Γίνεται νομίζω τώρα φανερό πως ή άρχουσα θρησκεία στην 'Αμερική, μιá θρησκεία που κιόλας από το 1838, τή χαρακτήριζε ο 'Εμερσον, ή μεγαλείτερη ίσως πνευματική προσωπικότητα τής 'Αμερικής, ως μιá θρησκεία «μη μεταφυσική, αλλά ήθικολογική», τουτο κυρίως επιδίωξε και έπέτυχε: να προικίση τόν αμερικανό με μιάν ώρισμένη αντίληψη περι άτομου και σχέσης του άτομου προς τήν κοινωνία, με ώρισμένες ήθικες πρακτικές άρετες και γενικότερα με ένα ώρισμένο ήθος.

Τούτη ή καλβινιστική και κάποτε και πουριτανική προέλευση του αμερικανικού ήθικου κόσμου είχε βαρυσήμαντες συνέπειες και καλές και κακές.

“Ολοι θα έχωμε άκούσει για τό πόσο καταθλιπτική και στυγνή ήταν ή πουριτανική νοοτροπία. Τό μίσος έναντίον κάθε έγκόσμιας απόλαυσης, ή περιφρόνηση κάθε υλικής όμορφιάς, ή άδιάκοπη άπασχόληση με τίς Γραφές και τό θάνατο, όλα αυτά δημιουργούσαν, μαζί με τήν έλλειψη κάθε επιείκειας, μιάν άτμόσφαιρα θλίψης άσήκωτης. Στην 'Αγγλία ή έλισαβεθιανή 'Αναγέννηση ίσορρόπησε αυτήν τήν τάση. 'Αλλά στην 'Αμερική τέτοιο αντίρροπο δέν υπήρξε, ούτε μπορούσε να υπάρξη μέσα στην έρημη άκόμα και άγρια και άνεξιχνίαστη χώρα. 'Εκει άντιθέτως οι φανατισμοί αυτοί δυνάμωσαν, σκέπασαν όλότελα τήν ψυχή τών πρώτων αποίκων και αποκρυσταλλωθήκανε σε κοινωνικούς θεσμούς.

“Όλες οι κοινωνίες έπηρεάσθησαν από τους θρησκευτικούς παράγοντες, αλλά στις περισσότερες συντρέχουν και άλλοι πολλοί παράγοντες έξ ίσου δυνατοί, ένώ στην 'Αμερική οι άλλοι αυτοί παράγοντες και λιγότεροι υπήρξαν και άσθενέστεροι: γι' αυτό άπόκτησε ο θρησκευτικός αυτήν τήν άρχουσα θέση.

“Ο άλύγιστος πουριτανισμός τών πρώτων χρόνων αποτέλεσε τόν μεγάλο καθοδηγητή και εκπαιδευτή του αμερικανού αποίκου. Οι πρώτες οίκογένειες τών αποίκων για να πάρουν τή δύσκολη απόφαση να διαβούν τόν ωκεανό, όταν γλύτωναν από τήν θαλάσσιαν άβυσσο και τίς άρρώστιες τών πολύμηνων ταξιδιών και φθάναν μετά τρεις ή τέσσερις μήνες σε μιάν έρημη χώρα άνεξερεύνητη, άκαλλιέργητη, παρθένα, που ούτε όνομα δέν είχε, ούτε θέση καλά - καλά στους χάρτες, χρειαζόνταν έκτός από τό θρησκευτικό φανατισμό, και θάρρος, αποφασιστικότητα, σιδερένια θέληση και σκληρότητα άπέναντι του έαυτου σου και τών δικών σου και μαχητικότητα. “Έπρεπε από τό πρώτο σανίδι τής πρώτης καλύδας όλα να γίνουν έξ άρχής. “Έλειπαν λογιών τεχνίτες, έλειπαν γιατροί. Και έν τούτοις έπρεπε και έργαλεία να γίνουν και παιδιά να γεννηθούν. Για ό,τι χρειαζότανε θα έπρεπε να περιμένουν σχεδόν ένα χρόνο και περισσότερο να τους έλθη από τήν Εύρώπη. Με ύπομονή και έπιμονή ώργάνωναν σιγά - σιγά έναν άσκητικό τρόπο ζωής. Σε όλην αυτήν τήν δοκιμασία

Ρακένδυτοι και με φτωχόν όπλισμό άρχίζουν οι άμερικάνοι τό 1776 τόν άπελευθερωτικό τους άγώνα.

τῶν σωμάτων καὶ τῶν χαρακτήρων κύριος παραστάτης ἦταν ἡ πουριτανικὴ ἀγωγή, ποὺ ἐμπνευσμένη ἀπὸ ἕναν θεό, ποὺ δὲν ἦταν ὁ γλυκὸς θεὸς τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ ὁ σκληρὸς Θεός, ὁ 'Ιεχωβάς τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, διαμόρφωνε σκληροὺς, ἀκαμπτους, μαχητικοὺς χαρακτήρες, ἀγέλαστους, ἀδιάκοπα κυνηγημένους ἀπὸ τὸ δράμα τῆς κόλασης, ποὺ περίμενε νὰ καταπιῇ ὅλους ὅσοι σὰν καὶ αὐτοὺς δὲ θυσίαζαν κάθε χαρὰ τῆς ζωῆς καὶ δὲν ἀφιέρωναν κάθε ἰκμάδα στὸ καθημερινὸ μόχθο. Στὰ κατοπιναῖα χρόνια τὸ δράμα τῆς κόλασης ξεχάστηκε καὶ ἔσβυσε καὶ ὁ ἀσκητισμὸς τῶν πρώτων ἀποίκων, ἔμεινε ὅμως γιὰ πάντα μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀμερικανοῦ ἢ μαχητικότητά, ἢ τάση πρὸς τὴν σκληραγωγία, ἢ θεληματικότητά, ἢ ρωμαλεότητά καὶ ἢ δύναμη τοῦ χαρακτήρα. Κατ' εὐθείαν ἀπόγονοι τῶν πουριτανῶν προσκυνητῶν τοῦ Πλύμουθ τῆς Νέας Ἀγγλίας εἶναι οἱ πρωτοπόροι, οἱ παῖονῆρες, οἱ σκαπανεῖς ὅπως τοὺς λένε, ποὺ μέσα σὲ 250 χρόνια κατακτῆσαν σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ, προχωρώντας πάντα πρὸς δυσμάς, μέσα ἀπὸ δυσπερίγραπτες δυσκολίες, τὴν ἀμερικανικὴν ἡπειρὸ, ἀπὸ τὴν Ἀτλαντικὴν στὸν Εἰρηνικὸ καὶ ἀπὸ τὸν Κόλπο τοῦ Μεξικοῦ ὡς τὸ Βανκούβερ. Κατ' εὐθείαν ἀπόγονοί τους καὶ ἐμόθρησκοί τους κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι οἱ στρατιῶτες ποὺ πολέμησαν στὴς ζούγκλες τῆς Νέας Γουίνεας καὶ τῶν Φιλιππίνων.

Ἐπάρχει βέβαια καὶ ἕνας ἄλλος παράγων ποὺ ἔκανε τοὺς ἀμερικανοὺς δυνατοὺς ἄντρες καὶ σκληροὺς, ἢ σκληρότητα καὶ ἢ δύναμη τῆς φύσης ποὺ ἔπρεπε νὰ δαμάσουν. Ἀλλὰ αὐτὸς ὁ παράγων ἔρχεται δεύτερος· πρῶτος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τοὺς ἐπέτρεψε νικηφόρα νὰ ἀντιμετωπίσουν αὐτὴ τὴ φύση, ὁ ἐσωτερικὸς παράγων τοῦ πουριτανικοῦ ἤθους.

IV. ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΚΡΑΤΙΑ

Ἡ Ἀμερικὴ εἶναι ἕνας νέος κόσμος ποὺ τὸν ἔκαναν παληοὶ ἄνθρωποι. Γι' αὐτὸ ἔχει ἕναν διπλό, μικτὸ χαρακτήρα· εἶναι καὶ συνέχεια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, εἶναι καὶ μιὰ ἀνανέωσή του. Καθὼς περνούσαν τὸν Ὠκεανό, οἱ πρῶτοι βρεττανοὶ ἀποικοὶ ἀπορρίπτανε τίς φεουδαρχικὲς ἱεραρχίες, τὴν παλαιὰν ἐθιμοτυπία καὶ τὰ ποικίλα πνευματικὰ τους ἐνδιαφέροντα καὶ ἀποδιβάζανε στὴν ἀμερικανικὴ ἀκτὴ μόνο ἕνα· ἕνα βιβλίον φέρναν μαζί τους, ποὺ ἀποτελοῦσε ὅλη τους τὴν πνευματικὴ τροφή, τὴν Ἀγία Γραφή. Ἀργότερα σὲ αὐτὸ προσετέθηκε καὶ ἡ «Πορεία τοῦ Προσκυνητοῦ», τὸ «Πίλγκριμς Πρόγκρες» τοῦ Τζὼν Μπένουαν, θρησκευτικὸ καὶ αὐτὸ βιβλίον, ποὺ δημοσιεύτηκε τμηματικὰ στὰ 1678 καὶ 1684 καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ βιβλίον, ποὺ, μετὰ τὴν Ἀγία Γραφή, διαβάστηκε περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀγγλοσαξωνικὸν κόσμον ἕως τὰ σήμερα. Ἐτσι ἐξω ἀπὸ τὴν θεολογικὴν σφαῖρα ἄλλο ἐνδιαφέρον δὲν εἶχαν οἱ πρῶτοι ἀμερικανοὶ ἀποικοὶ παρὰ τὸ χειρωνακτικὸν τους ἐπάγγελμα, τὴν καλλιέργειαν τῆς παρθένου γῆς τὴν ξύλευσιν τῶν δασῶν, τὸ φάρμακον, τὸ κυνήγι γιὰ τίς πολυτίμες γούνες τῶν ἄγριων ζώων. Μὲ κάποιον κυνισμόν λένε μερικοὶ σημερινοὶ ἀμερικανοὶ πὼς «ἡ Ἀγία Γραφή καὶ ὁ μπακαλιάρος σώσανε τὴν Νέαν Ἀγγλία», τὴν σχετικῶς πρὸς ἀγὼνιαν βορειοανατολικὴν παραλιακὴν ζώνην τῆς Ἀμερικῆς μὰ ποὺ πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἡ κοιτίδα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὁ πουριτανικὸς φανατισμὸς, μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἀπόστασης, τίς χώρισεν ἀπὸ τὴν πνευματικὴν πορείαν τοῦ κόσμου ὅπου παρουσίαζαν τὰ ἔργα τους ὁ Κορνέιγ καὶ ὁ Ρασίν, ποὺ εἶχε κιόλας λαμπρύνει μὲ τὸ πέρασμά του ὁ Σαίξπηρ καὶ ἐξακολουθοῦσε νὰ λαμπρύνῃ ὁ Μπέν Τζώνσον, ὁ Τζὼν Ντόν, ὁ Μπέικον καὶ λίγο ἀργότερα ὁ Ντράϊντεν. Ὅλα αὐτὰ χάνονταν μέσα στὸ ἀπειροπῶδες Ὠκεανὸν καὶ τῶν ἀδιαβάτων δασῶν καὶ μέσα στὴν πουριτανικὴν ἀρνησιν κάθε ἐγκόσμιου, κάθε αἰσθητικοῦ, κάθε μὴ βιβλικοῦ στοιχείου.

Ἐτσι ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἕνα μόνο ἔμεινε, τὸ ἐπάγγελμα, ἢ βιοποριστικὴ, ἢ χειρωνακτικὴ, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐργασία. Καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ, διότι ἦταν πράξις ποὺ ὑπηρετοῦσε τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ διότι, ὡς τέτοια πράξις ὠφέλιμη, ἀποτελοῦσε, κατὰ τὸ καλδινιστικὸν δόγμα, τὸ πρῶτον χριστιανικὸν χρέος, γινότανε καὶ ἡ πρώτη καὶ κύρια

ἀρετή. Τὸ ἐπάγγελμα γινόταν ἀρετή. Οὔτε ἡ μόνωση ἢ μοναχική, οὔτε ὁ μεταφυσικός ἔτασμος καὶ ἡ καθαρὴ θεὰ ἦταν ἀρετή· ἀρετὴ ἦταν ἡ ἐργασία καὶ τὸ ἐπάγγελμα τὸ παραγωγικό, τὸ κοινωνικὰ ὠφέλιμο.

Βέβαια στὴν ἀρχὴ ἡ ἐργασία καὶ τὸ ἐπάγγελμα θεωροῦνταν στοιχεῖα ἀρετῆς γιὰ τοὺς καρπούς πού ἀποδίνανε. Ἀργότερα ὅμως κατάντησε ἡ ἐργασία καὶ τὸ ἐπάγγελμα, ἄσχετα πρὸς τοὺς καρπούς των, νὰ θεωροῦνται στοιχεῖα ἀρετῆς. Χωρὶς νὰ τὸ θέλη καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ ἀμερικανὸς ἄρχισε νὰ λατρεύῃ αὐτὴ καθ' αὐτὴ τὴ δραστηριότητα καὶ τὴν ἐνεργητικότητα. Καὶ σιγὰ - σιγὰ προχώρησε πιὸ πέρα, ἄρχισε νὰ θαυμάζῃ τὴν ὁποιαδήποτε ἀπόδοση τῆς δραστηριότητάς αὐτῆς. Χάρις σὲ αὐτὴν τὴν εὐνόητη ψυχολογικὴ διολίσθηση ἄρχισε νὰ ὑπόχωρῃ ἡ ἰδέα τῆς κοινωνικῆς χρησιμότητάς τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ νὰ ἀναπτύσσεται, ὅπως λέγει ὁ γάλλος μελετητὴς τῆς Ἀμερικῆς Ζιγκφρήδ, «ὁ μυστικισμὸς τῆς ἐπιτυχίας». Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἔντονου ἀτομισμού, πού εἶχε καὶ αὐτὸν ὑποθάλλει ὁ καλδινισμὸς, δὲν ἦταν δύσκολο ψυχολογικά, ἀντὶ νὰ δικαιώνεται μόνο ἡ ἐργασία πού ὠφελεῖ ὅλους, νὰ δικαιώνεται καὶ ἡ ἐργασία πού ὠφελεῖ μερικὸς καὶ τελικὰ ἡ ἐργασία πού ὠφελεῖ τὸν ἕνα. Καὶ δὲν ἦταν δύσκολο νὰ δικαιωθῇ ἡ ἐργασία πού ὠφελούσε τὸν ἕνα, ὅταν ἦταν τέτοια ἡ φύση τῆς, ὥστε ὠφελόντας τὸν ἕνα νὰ μὴν βλάπτει τοὺς ἄλλους. Ποιὸν ἔβλαπτε ὁ γεωργὸς πού καταλάμβανε ἕνα κομμάτι τῆς ζούγκλας καὶ τὸ μετέτρεπε σὲ χωράφι; Ποιὸν ὁ ψαράς πού κυνηγοῦσε τὴ μουρούνα μέσα στὶς παγωμένες θάλασσες; Ποιὸν ὁ κυνηγὸς τῶν ἀλεπούδων; Ἀπεναντίας καλὸ ἔκανε καλὴ λοιπὸν ἦταν ἡ ἐργασία του, καλὸ καὶ τὸ κέρδος του. Καὶ ἐπειδὴ γιὰ πολλὰ δεκαετηρίδες τὰ κέρδη ἦταν τέτοιου εἴδους, κατάντησε τὸ κέρδος, τὸ κέρδος πιά αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, νὰ εἶναι καλὸ, νὰ εἶναι ἀρετὴ, νὰ γίνεται, ὅπως ἔλεγαν, *ad maiorem gloriam Dei*, «πρὸς δόξαν τοῦ Ὑψίστου». Ἦρθε καιρὸς ἀργότερα πού τὸ κέρδος αὐτὸ τὸ θεάρεστο τοῦ ἐνὸς ζημίωνε τὸν ἄλλον. Ἀλλὰ ἦταν τόσο πιά ριζωμένη ἡ ἰδέα ὅτι τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸ κέρδος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι κάτι καλὸ, πού κανεὶς δὲν πρόσεχε τὴν μεγάλη τούτη διαφορά καὶ καταντούσε καὶ τὸ κέρδος πού ἔβλαπτε τὸν ἄλλον νὰ εἶναι καλὸ καὶ σωστό. Ἔτσι εὑρίσκει στήριγμα στὸν ἠθικὸ κόσμον τοῦ ἀμερικανοῦ ἡ κερδοσκοπία.

Τόσο ὡμὰ καὶ μονοκόμματα δὲν ἔγιναν βέβαια τὰ πράγματα. Ἡ ἀπλούστευση ὅμως πού ἔκανα δείχνει τὴν ἐπικρατοῦσα ροπὴ, τὴν ἀρχουσα δύναμη μιᾶς μοιραίας ψυχολογικῆς ἐξέλιξης. Γιὰ τὴν ἐπικράτησή της βοήθησε ἀποφασιστικὰ καὶ ἕνας ἄλλος παράγων πού κίβλας μνημονεύσαμε καὶ πού τὴ σημασία του κατ' ἐξοχὴν ἐδῶ θὰ μπορέσωμε νὰ διαπιστώσωμε. Ὁ ἔντονος ὑποκειμενισμὸς, τῆς προτεσταντικῆς θρησκείας, ἡ προβολὴ τῆς ἀτομικότητάς στὴ σχέση της πρὸς τὸ θεῖο, μοιραία ἐξαίρει τὴν ἀτομικότητα σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς. Τὰ ἄτομα δὲν ἔχουν ἀπόλυτη ἀξία μόνο στὸ θρησκευτικὸ τομέα, ἀλλὰ καὶ στὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ· αὐτὰ εἶναι πού πρὸς δόξαν τοῦ Ὑψίστου ἀσκοῦν τὰ γόνιμα ἐπάγγελα· εἶναι φορεῖς τῆς ἀρετῆς τῆς ἐργατικότητάς, τοῦ ἀγαθοῦ πού λέγεται παραγωγή καὶ πού λέγεται κέρδος. Καὶ ὅπως ἐλεύθερο πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἄτομον μέσα στὴ θρησκευτικὴ σφαῖρα, ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερο καὶ στὴν κοινωνικὴ καὶ στὴν οἰκονομικὴ σφαῖρα. Πρέπει ἐπομένως ἐλεύθερα νὰ ἀσκῇ τὸ ἐπάγγελμά του καὶ νὰ κερδίζει, ἐλεύθερα καὶ ἀπεριόριστα. Εἶναι ἐπομένως ἀγαθὸ ἡ ἀτομικὴ κερδοσκοπία καὶ ὅ,τι περιλαμβάνει. Εἶναι ἀγαθὸ, μέγα ἀγαθὸ μάλιστα, ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία.

Ἡ ἰδιοκτησία εἶναι προέκταση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ μόχθου του. Ὅταν ἀνοίγεις δρόμον μέσα στὸ παρθένο δάσος καὶ φτιάχνεις ἐκεῖ ἕνα χωράφι, κατὰ ποία λογικὴ αὐτὸ τὸ χωράφι δὲν εἶναι δικό σου; Σχεδὸν ὅλες οἱ ἰδιοκτησίες τῶν πρώτων ἀποίκων ἦταν τέτοιες ἰδιοκτησίες· ἦταν κατὰ πρωτότυπον τρόπο δημιουργημένες, ὅπως λέν οἱ νομικοί. Φυσικὸ λοιπὸν νὰ μὴν ἐνοχλῇ κανέναν ἡ σκέψη πὼς ἡ ἰδιοκτησία εἶναι θεῖον δῶρον, γέννημα τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἡ ἐλεύθερη διάθεση τῆς ἰδιοκτησίας ἐπίσης φυσικὸ ἦταν νὰ μὴν ξενίζει κανένα, νὰ μὴν παρουσιάζῃ σὲ κανέναν τὰ μάτια κάποια ἀντίφαση μὲ τὰ διδάγματα τοῦ Εὐαγγελίου. Ὅχι μόνο ἐν ζωῇ, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον αὐτὴ ἡ ἰδιοκτησία θὰ πρέπει ἀπὸ τὸ πανίσχυρον ἄτομον

ἐλεύθερα νὰ διατίθεται. Είναι ἐπομένως ἀγαθό, καὶ μάλιστα χριστιανικὸ ἀγαθό, ἀπότοκο καὶ τοῦ ἱεροῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ, ἢ κληρονομία.

Δὲν πρέπει ἄλλωστε νὰ λησμονοῦμε πῶς ὅλη αὐτὴ ἡ ψυχολογικὴ ἐξέλιξη συντελεῖται μέσα στὴν ψυχὴ ἀνθρώπων ποὺ αὐτοεξορίσθηκαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους, κατὰ πρῶτον λόγον γιὰ νὰ διασώσουν τὴν ἀτομικότητά τους μέσα στὴν θρησκευτικὴ σφαῖρα, ἀλλὰ κατὰ δεύτερον λόγον, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν μιὰν ἐπαγγελματικὴ ἐλευθερίαν ποὺ δὲν τοὺς παραχωροῦσε ἡ πατρίδα τους. Ἐπαγγελματικὴ ἐλευθερία, οἰκονομικὴ δηλαδὴ ἐλευθερία, ἐλευθερία διάθεσης, χρήσης καὶ κατάχρησης τῆς ἰδιοκτησίας των, ἀκόμη καὶ μετὰ θάνατον ὅλα αὐτὰ ἦταν ἀγαθὰ ποὺ αὐτονοήτως καθιέρωσαν στὴν νέα πατρίδα τους, καὶ ἦταν ἀσυζήτητα, καθαγιασμένα δικαιώματα τοῦ κάθε ἀτόμου.

Καὶ ἐνόσω μὲν ὅλα αὐτὰ τὰ κατακτοῦσε τὸ ἄτομο παίρνοντας μόνο ἀπὸ τὸν ἀνεξάντλητο πλοῦτο τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας, σὲ τίποτα δὲν προσέκρουε ὁ καθαγιασμός καὶ ἡ ἀπολυτοποίηση αὐτῆ. Ἡ διολίσθηση ἔγινε φανερὴ ὅταν τὴν ἴδια ἀγιότητα καὶ ἀπόλυτην ἀξία διατηρήσανε, ἰδιοκτησία, οἰκονομικὴ ἐλευθερία καὶ κληρονομία, καὶ ὅταν ὅλοι αὐτοὶ οἱ νομικοὶ κανόνες τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, μέσα στὴ γενικότητά τους, ἄρχισαν νὰ καλύπτουν καὶ νὰ προστατεύουν ὡς ἀγαθὰ τὴν ἰδιοκτησία ποὺ δημιουργήσε ἢ κερδοσκοπία εἰς βάρος τρίτων ἢ τοῦ συνόλου καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐλευθερία ἢ τὴν κληρονομία ποὺ εἶχαν τελικῶς τὴν ἴδια πηγὴ.

Ἡ διολίσθηση αὐτὴ συντελέσθηκε στὴν Ἄμερικὴ πληρέστερα καὶ εὐκολώτερα, γιὰτὶ συντελέσθηκε μὲ πολὺ βραδύ ρυθμό. Γιὰ 150 περίπου χρόνια δὲ γνώρισε ἡ Ἄμερικὴ τὴν ἀνήθικη ἰδιοκτησία, γέννημα ταξικῶν προνομίων ἢ τῆς κερδοσκοπίας. Ἔτσι δόθηκε καιρὸς νὰ ἀποκρυσταλλωθῇ ἡ ἔννοιά της καὶ νὰ ριζώσῃ βαθιὰ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀμερικανοῦ καὶ ὅταν ἄρχισε στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα νὰ δημιουργηθῆ καὶ στὴν ἀνατολικὴ παραλία τῆς Ἄμερικῆς ὁ τύπος τῆς ἀντικοινωνικῆς, τῆς ἀνήθικης ἰδιοκτησίας, γέννημα τῆς κερδοσκοπίας εἰς βάρος τοῦ πλησίου, ἦταν πιά τόσο ἀπολυτοποιημένη ἡ ἔννοιά της μέσα του, ποὺ οὔτε ἡ οὐσιώδης αὐτὴ μεταβολὴ τῶν δεδομένων δὲν ἐπηρέασε. Γι' αὐτὸν πιά κάθε ἰδιοκτησία, κάθε κέρδος, κάθε ἀδικία ποὺ γεννᾷ ἢ οἰκονομικὴ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἀντίθετο ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ χριστιανικὴν ἠθική, ἀλλὰ σχεδὸν φυσικὴ συνέπεια ἀκατάλυτων ἀρχῶν.

Ἀκολουθώντας τὴ μοιραία αὐτὴ ψυχολογικὴ πορεία, ποὺ πηγὴ της ἔχει τὸν πρακτικὸν ἰδεαλισμὸ τοῦ καλδινισμού, φθάσαμε σὲ ἓνα σημεῖο ὅπου κατωρθώθηκε νὰ συνδυασθοῦν μέσα στὴ συνείδηση τοῦ ἀμερικανοῦ χριστιανισμὸς καὶ κεφαλαιοκρατία*.

Τούτῃ ἡ ἰδιότυπη ψυχολογικὴ τοποθέτηση ἀποτελεῖ καὶ ἓναν ἀπὸ τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ ἀνδρωθῇ ἓνα σοσιαλιστικὸ κίνημα, ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνο ποὺ ἔχουν ὅλες οἱ χώρες τῆς Εὐρώπης. Αὐτὸς ὁ περίεργος γιὰ μᾶς συνδυασμὸς τοῦ ἔντονου ἀτομισμού, τῆς ἀπεριόριστης ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος μὲ τὶς ἀρχὲς τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς ταραξεῖ τοὺς στοχαστικώτερους μελετητὲς τῆς Ἄμερικῆς. Ὁ Ζιγκφρήδ διατυπώνει τὴν ἀπορία του μὲ τὶς ἐξῆς χαρακτηριστικὲς φράσεις: «Σ' ἓναν τόπον ὅπου ὁ πλούσιος εἶναι χριστιανὸς καὶ ὅπου καμμιά θεωρία δὲν ἐμποδίζει τὸν χριστιανὸ νὰ εἶναι πλούσιος . . .» Καὶ λέει ἄλλοῦ, ὅτι στὴν Ἄμερικὴ ἐπιτυγχάνεται «ἓνας καταστατικὸς συγκερασμὸς τῆς θρησκείας καὶ τῆς πράξης, ποὺ ἐχριστιανίζει τὴν πράξη καὶ ὕλικοποιεῖ τὴν θρησκείαν».

Τὴ λογικὴν ἀντίφαση μεταξὺ χριστιανισμοῦ καὶ καπιταλισμοῦ προσπαθήσαμε μὲ ὅσα εἶπαμε νὰ ἐξηγήσωμε πῶς χωράει, πῶς ψυχολογικὰ αἰρεται μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ

* Ἡ σχέση τοῦ προτεσταντισμοῦ καὶ δὴ τοῦ καλδινισμού μὲ τὴν κεφαλαιοκρατία τῶν νεώτερων χρόνων ἔχει ἐπισημανθῆ ἀπὸ τὸν μεγάλο γερμανὸ κοινωνιολόγον Μάξ Βέμπερ. Ἐπιφυλάξεις γιὰ τὶς ἀπόλυτες ἴσως διατυπώσεις τοῦ μεγάλου γερμανοῦ διατυπῶναι σὲ ἓνα βιβλίο, ἐξ ἴσου σημαντικὸ γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ὁ Τῶφφενεϊ στὸ ἔργο του: «Ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ».

κοινοῦ ἀμερικανοῦ. Μὲ τούτην τὴν ὄχι λογικὴν ἀλλὰ ψυχολογικὴ λύση φωτίζεται ἓνα ἀπὸ τὰ κεφαλαιωδέστερα προβλήματα τῆς ἀμερικανικῆς ἱστορίας.

'Αλλὰ στὴν ἱστορίαν ἀκριβῶς τίποτα δὲν εἶναι ἀπόλυτο. Καὶ θὰ παρερμηνεύαμε τὴν πραγματικότητά ἂν καταλογίζαμε μόνο εὐθύνες στὶς ἐκκλησίες τῆς 'Αμερικῆς γιὰ τὴν ἀνδρωση τοῦ καπιταλιστικοῦ πνεύματος. Τὸ ὅτι ὠρισμένες καλβινιστικὲς ἀρχές, ἀφοῦ διευρύνθηκαν πέρα ἀπὸ τὸ πρεπούμενο ὄριο, βόηθησαν στὴ διαμόρφωση καὶ τὴν παγίωση τῆς ἀπόλυτης ἐννοίας τῆς ἰδιοκτησίας, τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος, τοῦ πνεύματος τοῦ «μπύσνες» καὶ τελικὰ τοῦ καπιταλισμοῦ, αὐτὸ διόλου δὲ σημαίνει πὼς συνειδητὰ καὶ σκόπιμα οἱ ἐκκλησίες ἐπιθυμοῦσαν νὰ ὑπηρετήσουν αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη. Παράλληλα μὲ τὸν ἀσύστολο καπιταλισμὸ, ποὺ εὐδοκίμησε μεταξὺ τοῦ 1870 καὶ τοῦ 1930, βᾶδισαν καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐκκλησίας καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος τὸ δικό τους δρόμο. Θὰ μπορούσα νὰ μνημονεύσω πολλὰ γεγονότα ποὺ θεμελιώνουν τὸν ἰσχυρισμὸ μου αὐτόν. Περιορίζομαι σὲ δύο. Τὸ 1932 σ' ἓνα συνέδριο ὅπου ἀντιπροσωπεύθηκαν ὅλες οἱ μεγάλες προτεσταντικὲς αἱρέσεις ψηφίσθηκε τὸ «Κοινωνικὸ Πιστεύω» τῶν 'Εκκλησιῶν, ἓνα κείμενο ὅπου προβάλλονται αἰτήματα κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, ποὺ κάθε σοσιαλιστικὸ Κόμμα τῆς Εὐρώπης θὰ θεωροῦσε ἱκανοποιητικά. Λίγο ἀργότερα, τὸ 1938, ἡ Καθολικὴ 'Εκκλησία, γιὰ νὰ μὴν ὑστερήσῃ ἀπέναντι τῶν διαμαρτυρομένων, ὠργάνωσε τὸ «'Εθνικὸ Καθολικὸ Συνέδριο Κοινωνικῆς Προνοίας» ποὺ καὶ αὐτὸ σὲ ἓνα ψήφισμά του διατυπώνει ἀρχές ἐξ ἴσου κοινωνιστικὰ γενναίες ὅσο καὶ οἱ προτεστάντες. Πρέπει νὰ καταλάβῃ ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης ὅτι αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ συνέδρια καὶ τὰ ψηφίσματα, ὅπου δὲν συμβαίνει οἱ πάντες νὰ κοροϊδεύουν τὰ πάντα καὶ ὅπου οἱ τέτοιου εἴδους κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις δὲ γίνονται γιὰ τὸν τύπο ἢ γιὰ νὰ τηρηθοῦν τὰ προσχήματα ἢ γιὰ νὰ ματαιωθῇ μιὰ πραγματικὴ ἐκδήλωση, ἔχουν βαρύτητα καὶ συνέπειες.

Εἰς πείσμα ὅλων τῶν ἀντίθετων ἐκδηλώσεων ἢ θρησκεία στὴν 'Αμερικὴ εἶναι μιὰ ζωντανὴ πραγματικότητά, μιὰ ἀλήθεια, μιὰ δύναμη, μιὰ πάντα ἐνδεχόμενη καὶ πιθανὴ πηγὴ ἀπὸ κινήματα, ποὺ τὴν ἔκτασή τους κανεὶς δὲν μπορεῖ ἀπὸ σήμερα νὰ προβλέψῃ.

Φυσικὰ ἡ 'Αμερικὴ δὲν εἶναι τόπος ὅπου ὑπάρχει περισσότερη χριστιανικὴ ἀρετὴ ἀπὸ ὅ,τι σὲ ὅποιαδήποτε ἄλλη χώρα τῆς ἐλεύθερης Εὐρώπης. Σὲ ὠρισμένους τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς βρίσκεται σὲ ἓνα ὑψηλότερο ἠθικὸ ἐπίπεδο, σὲ ἄλλους στὸ ἴδιο, σὲ ἄλλους σὲ χαμηλότερο. Γεγονὸς ὅμως ἀδιαμφισβήτητο εἶναι ἡ ὑπερέχουσα ἐπιρροὴ τοῦ θρησκευτικοῦ παράγοντος στὴ διάπλαση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

'Η ἐπιρροὴ πάλι αὐτὴ ἔχει κατὰ ἐποχὰς αὐξομειώσεις. Στὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνα, μὲ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ μεθοδισμοῦ, ὅπως καὶ ἀμέσως μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὡς ἀντίδραση στὴ χαλάρωση τῶν ἠθῶν ποὺ εἶχε προκαλέσει ὁ πόλεμος καὶ ἡ ραγδαία οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας, καθὼς ἐμπαινε πληροστία στὴν περίοδο τῆς ἀκρατῆς κεφαλαιοκρατίας, ἡ ἐπιρροὴ αὐτὴ μεγάλωσε. 'Η ἀναζωπύρωσή τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος σὲ αὐτὲς τὶς περιόδους ὀφείλεται στὶς λαϊκότερες αἱρέσεις, τοὺς μεθοδιστὲς καὶ τοὺς βαπτιστὲς. Φυσικὸ ὅμως εἶναι αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ λαϊκότερες αἱρέσεις, καθὼς βρίσκονται καὶ ἀπὸ τὴν σύνθεσή τους καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ τους τοποθέτηση πιὸ κοντὰ στοὺς πιὸ φτωχοὺς καὶ τοὺς πιὸ ἀπόκληρους, νὰ μὴν συμμαχοῦν εὐκολὰ μὲ τοὺς φορεῖς τῶν καπιταλιστικῶν ἰδεῶν. Μὲ αὐτὲς τὶς αἱρέσεις πρωτοπόρους οἱ ἀμερικανικὲς ἐκκλησίες σὲ πολλές περιστάσεις ἀντιστάθηκαν στὸ καπιταλιστικὸ πνεῦμα ποῦ, καθὼς ἐξηγήσαμε, ἔβρισκε ἐρείσματα καὶ τονώθηκε παρερμηνεύοντας ὠρισμένες θέσεις τοῦ καλβινισμοῦ.

Θὰ ἦταν γι' αὐτὸ μεγάλο λάθος ἂν φανταζόμαστε τὶς ἀμερικανικὲς ἐκκλησίες ὑποταγμένες στὸ ἀντιχριστιανικὸ, ματεριαλιστικὸ καὶ καπιταλιστικὸ πνεῦμα. 'Αλλο ἢ ψυχολογικὴ ἐρμηνεία τῆς θεμελίωσης τοῦ καπιταλισμοῦ στὴν 'Αμερικὴ καὶ ἄλλο ἢ θέση τῆς θρησκείας. 'Η θρησκεία στὴν 'Αμερικὴ μένει μιὰ μεγάλη ἠθικὴ δύναμη μεγαλειότερη ἀπὸ ὅ,τι εἶναι στὴν Εὐρώπη. Σὲ μιὰ χώρα ὅπου ἡ πνευματικὴ ζωὴ δὲν ἔχει τὶς ρίζες καὶ τὴν ἔκταξη ποὺ ἔχει στὶς μεγάλες εὐρωπαϊκὲς χῶρες, ὅπου λείπει ἡ μακραίωνη παράδοση, ὅπου ἡ μνήμη τῆς ἱστορίας εἶναι περιορισμένη σὲ δυὸ μόνο ἑκατονταετηρίδες, ἢ θρησκεία, τὸ παλαιότερο πνευματικὸ ἀγαθὸ ποὺ γνώρισε ὁ ἀμερικανός, τὸ μόνο ποὺ

ἔφερε, μαζί του όταν πρωτοπάτησε τὴ Νέα Γῆ ἀπὸ ὅσα μπορούσε νὰ φέρῃ ἀπὸ τὶς παλιές του πατρίδες, εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχει ἀποκτήσει μιὰν τέτοια ἀρχουσα θέση.

Πολλές θρησκευτικὲς ἐκδηλώσεις στὴν Ἀμερική, καθὼς παρουσιάζονται συνδυασμένες μὲ τὴ δίψα τοῦ πλοῦτου, δίνουν τὴν ἐντύπωση μιᾶς ἀφόρητης ὑποκρισίας. Καὶ ἀσφαλῶς σὲ ὠρισμένες ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις ὑπάρχει καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς ὑποκρισίας. Ἀλλὰ θὰ ἦταν ἐπιτόλαιο νὰ σταθοῦμε σὲ αὐτὴ τὴ διαπίστωση. Ὅπως λέει ὁ Λαροσκουφώ, ἡ ὑποκρισία εἶναι μιὰ ἐκδήλωση σεβασμοῦ τῆς κακίας πρὸς τὴν ἀρετὴ. Τὸ ὅτι ἀναγκάζεται νὰ ἐμμένῃ ὁ ἀμερικανὸς σὲ αὐτὴν τὴν ἐκδήλωση σὲ τόσες περιστάσεις, αὐτὸ δείχνει ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἔχει μιὰν ὑπερέχουσα θέση μέσα στὴν κλίμακα τῶν ἀξιών τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνίας. Σὲ κάποιαν διάχυτη ἀξίωση ἀνταποκρίνονται οἱ προσευχὲς μὲ τὶς ὁποῖες ἀρχίζουν οἱ συνεδριάσεις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Κενὸς λόγος γιὰ τὸν ἀμερικανικὸ λαὸ δὲν ἦταν ἡ προσευχὴ μὲ τὴν ὁποία ἐγκαινίασε ὁ Ἀϊζενχάουερ τὴν προεδρικὴ του θητεία. Τῶν πολυεκατομμυριούχων οἱ προσφορὲς σὲ ἔργα ἱεραποστολικὰ, σὲ ἔργα χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης δὲν εἶναι μόνο ὑποκριτικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ νὰ διασκεδασθῇ ὁ δημόσιος φθόνος. Μέσα στὴ θολὴ ψυχολογία τῶν δωρητῶν αὐτῶν — καὶ θολὴ εἶναι ἡ ψυχολογία τῶν περισσότερων ἀνθρώπων ὄντων — ὑπάρχει μαζί μὲ πολλὰ ἄλλα ἀντιφατικὰ καὶ ἓνα συναίσθημα χρέους καὶ εὐσέβειας. Εἶναι καὶ αὐτοί, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, τμῆμα ἐνὸς συνόλου ποῦ πιστεύει σὲ αὐτὲς τὶς ἀρχές.

Πρέπει νὰ χωνέψουμε αὐτὲς τὶς παράδοξες γειτνιάσεις τοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθηματος, μὲ ὕλιστικὲς θέσεις, ἂν θέλωμε νὰ καταλάβωμε τὴν ἀμερικανικὴ θρησκευτικὴ ἰσχύος. Πρέπει πολλὰ παράδοξα γιὰ μᾶς νὰ παραδεχθοῦμε καὶ πρὸ παντὸς νὰ μὴν στεκώμαστε στὴν ἐπιφάνεια.

Μοῦ ἔπεσε κάποτε στὰ χέρια ἓνα ἐβδομαδιαῖο φυλλάδιο ποῦ ἔβγαζε σὲ μιὰ πόλη τῶν Κεντρικῶν Πολιτειῶν μιὰ μεθοδιστικὴ ἐκκλησία. Μαζί μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐκκλησιασμοῦ διάβαζα καὶ τὰ ἑξῆς: «11 π.μ. πρωϊνὴ λειτουργία. Ὁ δόκτωρ Χ... θὰ μιλήσῃ ἐπὶ τοῦ θέματος: Ὁ σπόρος ὃν ἐσπείραμεν. Μὴν ξεχνᾶτε ὅτι ὑπάρχει ἀφθονος χῶρος γιὰ τὸ αὐτοκίνητό σας στὸ νέο γήπεδό μας. Ἀνακοινώσατε στοὺς φίλους σας πόσα πλεονεκτήματα ἔχουν ὅταν ἐκκλησιάζονται εἰς τὴν Ἀγία Τριάδα καὶ παρακαλέστε τους νὰ ἔλθουν». Ἐχει κανεὶς τὴν ἐντύπωση ὅτι τὰ πλεονεκτήματα αὐτὰ ἀφοροῦν ἐξ ἴσου καὶ τὸ λεγόμενο «παρκάρισμα τοῦ αὐτοκινήτου» καὶ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς.

Σὲ ἄλλη ἀνακοίνωση διάβασα: «Ἀνοίξαμε τὸ χῶρο γιὰ τὴν τοποθέτηση τῶν αὐτοκινήτων. Ἐλάτε καὶ ὀδηγήστε ἐδῶ τὸ αὐτοκίνητό σας καὶ ὕστερα διασταυρῶστε τὸ δρόμο γιὰ νὰ μπῆτε στὴν Ἐκκλησία. Οὔτε σκοτοῦρες, οὔτε προσπάθειες, οὔτε τραβολογήματα, οὔτε ἐκνευρισμοὶ γιὰ τὸ ποῦ θὰ βάλετε τὸ αὐτοκίνητό σας. Ὑπάρχει χῶρος γιὰ 125 αὐτοκίνητα. Γεμίσετέ τον καὶ ἔτσι καὶ ἐμεῖς θὰ γεμίσωμε τὴν Ἀγία Τριάδα μὲ εὐτυχισμένα καὶ ἐλπιδοφόρα τέκνα τοῦ Θεοῦ!!» Καὶ μαζί μὲ τὸν πίνακα τῶν ψαλμῶν ποῦ θὰ ψαλοῦν κατὰ τὴ λειτουργία καὶ τῶν προσευχῶν, δημοσιεύονται καὶ οἱ εἰσπράξεις τῶν δίσκων καὶ μιὰ ἐκκλησιὴ γιὰ νέες εἰσπράξεις ποῦ τελειώνει μὲ τὴν φράση: «Ὅλα αὐτὰ εἶναι πρὸς δόξαν τοῦ Ὑψίστου, φόρος τιμῆς τῶν πιστῶν τῆς Ἀγίας Τριάδος μας».

Αὐτὸ τὸ ἀνακάτωμα τῶν ὀσιωτάτων μὲ τὰ παρκάρια τῶν αὐτοκινήτων καὶ τὰ δολλάρια, αὐτὴ ἡ κατάλυση κάθε ἀπόστασης στὴν ἐκφραση τῶν ἀξιών, ἡ μίξις τῆς λατρείας μὲ τὸ πρακτικὸ πνεῦμα, μᾶς εἶναι πολὺ ξένα. Καὶ πρέπει ἐν τούτοις νὰ τὰ ξεπεράσωμε, νὰ προσπαθήσωμε νὰ τὰ καταλάβωμε, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ψυχολογικὴ τους ἀφετηρία νὰ τὰ ἐρμηνεύσωμε καὶ νὰ τὰ τοποθετήσωμε. Ἡ θρησκεία ἔχει στὴν Ἀμερικὴ βασικὴ σημασία, ἡ ἐπίδρασή της εἶναι ἀποφασιστικὴ καὶ ἡ γνώση τῆς Ἀμερικῆς, χωρὶς τὴν κατανόησή της, σχεδὸν ἀδύνατη.

Β' ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ

V. Η ΓΕΝΕΣΗ ΕΝΟΣ ΕΘΝΟΥΣ

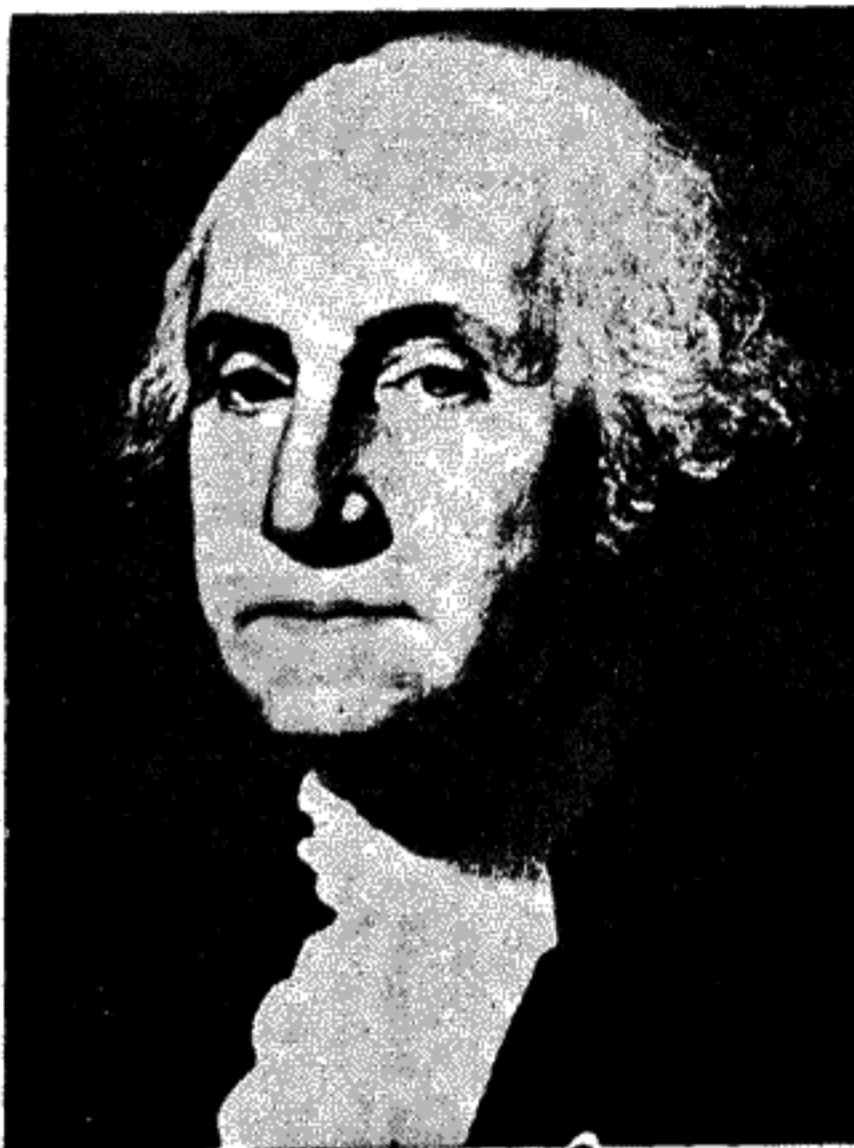
Στὸ ἀμπάρι τοῦ «Μαίηφλαουερ», στὶς 11 Νοεμβρίου 1620, εἶχαν συναχθῆ ἔθλοι οἱ ὠριμοὶ ἄντρες τοῦ καραβιοῦ, κατηφεῖς πουριτανοί, μαυροφορεμένοι, κατὰ τὴ συνήθειά

τους, και ύστερα από μια πολύωρη συζήτηση υπογράψανε το ακόλουθο έγγραφο:

«Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἀμήν. Ἐμεῖς οἱ υπογραφόμενοι πιστοὶ ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου μας Κυρίου Ἰακώβου, ἐλέω Θεοῦ βασιλέως τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας καὶ Προμάχου τῆς Πίστεως, ἔχοντας ἐπιχειρήσει γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, τὴν διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὸ μεγαλεῖο τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς πατρίδος μας τοῦτο τὸ ταξίδι, μὲ σκοπὸ νὰ ἐγκαταστήσωμε τὴν πρώτη ἀποικία στὰ βόρεια μέρη τῆς Βιρτζίνιας* δυνάμει τοῦ παρόντος, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνώπιον ἀλλήλων, συμφωνοῦμε νὰ ἐνωθῶμε εἰς ἓν πολιτικὸν σῶμα πρὸς χάριν τῆς ἀσφαλείας μας καὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ γιὰ τὴν προαγωγὴ τῶν σκοπῶν ποὺ πρὶν ἀναφέραμε. Δυνάμει αὐτῆς τῆς συμφωνίας θὰ θεσπίζωμε, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, νόμους καὶ θὰ λαμβάνωμε τὶς γενικὲς ἀποφάσεις ποὺ θὰ κρίνονται ὠφέλιμες καὶ πρόσφορες γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ τῆς ἀποικίας. Σὲ αὐτοὺς τοὺς κανόνες ὑποσχομάστε ὑποταγὴ καὶ ὑπακοή. Εἰς πίστῳσιν τῶν ἀνωτέρω ὑπογράφομε μὲ τὰ ὀνόματά μας ἐδῶ στὸ Καίηπ Κεδ** τὴν 11 Νοεμβρίου, βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου μας Ἰακώβου τοῦ 18ου Βασιλέως τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας καὶ τοῦ 54ου τῆς Σκωτίας. Εἰς τὸ ἔτος τοῦ Κυρίου 1620».

Τοῦτο εἶναι τὸ περίφημο Σύμφωνο τοῦ Μαίηφλαουερ ποὺ θεωρεῖται ὡς τὸ ὄροσημο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀρχίζει ἡ ἀμερικανικὴ ἱστορία. Μὲ τὸ σύμφωνο αὐτὸ δημιουργεῖται μιὰ νέα κοινωνία ἀνθρώπων. Εἶναι ἓνα τυπικὸ παράδειγμα γραπτῆς κοινωνικοῦ συμβολαίου, ὅπως ἀργότερα τὸ σκέφθηκε ὁ Ρουσσώ. Δὲν δημιουργοῦνταν βέβαια ἀκόμα οὔτε ἓνα καινούργιο κράτος οὔτε ἓνα ἔθνος, ἀλλὰ μιὰ κοινωνία.

Τέτοιες κοινότητες σιγὰ-σιγὰ σχηματίσθηκαν σχεδὸν σὲ ὅλη τὴν παραλία τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἀπὸ τὰ σημερινὰ σύνορα τοῦ Καναδά, τὴν βόρεια Νέα Ἀγγλία ἕως τὴ σημερινὴ Γεωργία. Τὶς σχημάτιζαν εἴτε κάτοικοι τῶν παλαιότερων κοινοτήτων ποὺ φεύγαν γιὰ λόγους θρησκευτικῶν ἢ ἐμπορικῶν ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ τους κοινότητα, εἴτε νέοι ἀποικοὶ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. Οἱ εὐρωπαῖοι αὐτοὶ ἐρχόνταν ἀπὸ διάφορες χῶρες, οἱ περισσότεροι ἦταν βρεττανοί, ἀλλὰ ἦρθαν καὶ ἱρλανδοί, ὀλλανδοί, γάλλοι οὐγενόττοι, γερμανοί, τσέχοι, σουηδοί. Οἱ πιὸ πολλοὶ ἦταν προτεστάντες καὶ ὀὴ καλβινιστές, λίγοι ἦταν οἱ λουθηρανοὶ καὶ ἀκόμα λιγότεροι οἱ καθολικοί. Οἱ περισσότεροι μιλοῦσαν ἀγ-

Γεώργιος Οὐάσιγκτων

Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Στρατοῦ 1776-1783 καὶ πρῶτος Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν 1789-1797.

* Πρόκειται γιὰ τὴν Νέα Ἀγγλία ποὺ τότε φαίνεται νὰ συμπεριλαμβάνονταν στὰ ὄρια τὰ τελείως ἀσαφῆ τῆς Βιρτζίνιας.

** Σημαίνει: Ἀκρωτήρι τῆς μουρούνας.

γλικά, αλλά δεν έλλειπαν και αυτοί που μιλούσαν άλλες γλώσσες της βόρειας Ευρώπης, όλλανδικά, γερμανικά, γαλλικά, σουηδικά. Αναμεταξύ τους αυτές οι κοινότητες δεν είχαν παρά συμπτωματικούς δεσμούς είτε για λόγους έμπορικούς είτε διότι τὸ επέβαλε ἡ κοινή ἀμυνα ἐναντίον τῶν ἰνδιάνων. Για χρόνια δὲν είχαν κανέναν μόνιμον ὀργανικό δεσμό.

Ἀργότερα οἱ γειτονεύουσες κοινότητες ἄρχισαν νὰ συνδέωνται μόνιμότερα μεταξύ τους. Τοῦτο ἄλλωστε προωθήθηκε ἀποφασιστικά καὶ ἀπὸ τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν ποὺ ὤρισε ἡ Κυβέρνηση τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Μετὰ τὸν παραμερισμὸ τῶν ἄλλων ἀποικιακῶν κρατῶν, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, ὁ χῶρος ποὺ καταλαμβάνουν σήμερα οἱ ἀνατολικὲς πολιτείες τῆς Ἀμερικῆς, ἐκτὸς τῆς Φλώριδας, εἶχε γίνει βρετανικὴ ἀποικία. Αὐτὴ ἡ περιοχή, μετὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνα, διαίρεθηκε σὲ 13 ἐπαρχίες, ποὺ, ἂν καὶ ἐξαρτῶνταν πολιτικὰ καὶ διοικητικὰ ἀπὸ τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, είχαν γιὰ τὰ τοπικά τους τουλάχιστον ζητήματα ἀποκτήσει μιὰν εὐρύτατη αὐτοδιοίκηση καὶ ἔτσι γιὰ τὰ ζητήματα αὐτὰ είχαν μὲ τὴ μητρόπολη δεσμούς, ποὺ τὸ μέγεθος τῆς ἀπόστασης καὶ ἡ βρετανικὴ νοστροπία ἔκανε πολὺ χαλαροὺς.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς αὐτῆς, κατὰ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 18ου αἰῶνα, πλησίαζαν, ἀλλὰ δὲν είχαν φτάσει τὰ τέσσερα ἑκατομμύρια. Ἔως τότε ἡ πολιτικὴ τους τοποθέτηση δὲν φαίνεται νὰ τοὺς ἐνδιέφερε ἰδιαιτέρως. Εἶχαν τὸ ἐπάγγελμα τους, τὰ τοπικά τους ζητήματα καὶ ἤξεραν ὅτι εἶναι ὑπήκοοι τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Διατηροῦσαν καὶ κάποιον δεσμὸ μὲ τὰ ἔθνη ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατάγονταν. Στὴν καλλιέργεια τῆς ἀπέραντης γῆς, στὸ ψάρεμα καὶ στὸ ἐμπόριό τους, δὲ βρίσκανε κανένα σοβαρὸ ἐμπόδιο. Ὅτι ἀποτελοῦσαν κάποιον ἱστορικὴν ἐνότητα, ὅτι ἀντιπροσώπευαν ὅλοι μαζί κάτι ἐνιαῖο μέσα στὴν ἱστορία, αὐτό, καὶ ἂν μερικοὶ τὸ πραγματοποιοῦσαν, δὲν τοὺς ἐνδιέφερε, δὲν εἶχε γίνει αἶτημα τῆς ψυχῆς των. Ἄλλωστε καὶ μεταξύ τους οἱ 13 αὐτὲς ἐπαρχίες είχαν μόνον περιοδικὰ ἐπαφές, ἐνῶ συγχρόνως στὸ ἐμπορικὸ πεδίο συναγωνίζονταν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. Πρὶν νὰ ἀναπτυχθῇ ἕνα ἐνιαῖο πνεῦμα, εἶχε ἀναπτυχθῇ ἕνα πνεῦμα στενὰ τοπικιστικό. Μὲ μιὰ λέξη ἕως τὴν ἐποχὴ ἐκείνη συντρέχανε πολλὲς πραγματικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς ἔθνους ἀμερικανικοῦ, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε ἐθνικὴ συνείδηση καὶ τὰ ἔθνη γίνονται μόνον ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ἀποκτοῦν συνείδηση ὅτι εἶναι ἔθνη.

Εἶχαν ὁμως ὠριμάσει τὰ πράγματα γιὰ νὰ συμβῇ καὶ αὐτό. Καὶ στὴν ὠρίμανση αὐτὴ συμβάλανε ἀποφασιστικὰ τὰ μοιραῖα λάθη τῆς πολιτικῆς τῆς βρετανικῆς Κυβερνήσεως.

Καθὼς τελείωνε ὁ ἑπταετὴς πόλεμος τὸ 1764, ὁ Γεώργιος ὁ 3ος καὶ ἡ κυβέρνησή του στρέψανε τὴν προσπάθειά τους στὴν ἐντατικότερη ἐκμετάλλευση τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀμερικῆς. Γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ βαθμιαία, ἀλλὰ καὶ μὲ ἕναν ρυθμὸ διαρκῶς ἐπιταχυνόμενο, ἐπιβάλανε ὠρισμένους περιορισμοὺς στὴν μεταφορὴν ἐμπορευμάτων, τὴ σχεδὸν μονοπωλιακὴ ἀσκηση τῆς ναυσιπλοΐας ἀπὸ τοὺς βρετανούς, ἀποκλειστικότητες ὠρισμένων βιομηχανικῶν ἀγγλικῶν προϊόντων. Τέλος ἀποφάσισαν νὰ ἐπιβάλλουν δασμοὺς καὶ φόρους. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀντιδημοτικοὶ νόμοι ἄλλοτε ἐφαρμόζονταν, ἄλλοτε παραβιάζονταν. Ἡ ἐφαρμογή τους ὁμως προκαλοῦσε ἀντιδράσεις, στὴν ἀρχὴ ἤπιες καὶ ἀργότερα ζωνηρές. Ἐνα τέλος χαρτοσήμου ποὺ ἐπιχείρησαν οἱ βρεττανοὶ νὰ ἐπιβάλλουν ὀδήγησε σὲ στάσεις καὶ βιαιοπραγίες. Καὶ ὅταν ἐπιχειρήθηκε ἡ ἐπιβολὴ τοῦ μονοπωλίου τοῦ τσαγιοῦ βρετανικῆς προέλευσης τὰ πράγματα χειροτέρευαν ἀκόμη. Οἱ ἀποικοὶ τὸ πρῶτο φορτίο τσαγιοῦ ποὺ ἔφτασε στὴ Βοστώνη τὸ ρίξανε ὀλόκληρο στὴ θάλασσα.

Ἐκ τῶν ὑστέρων μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι δὲ χρειαζόταν πολλὴ δξυδέρκεια γιὰ νὰ καταλάβουν οἱ κυβερνήτες τῆς Ἀγγλίας ποῦ ὀδηγοῦσε ἡ πολιτικὴ τους. Λησμονοῦσαν ὅτι οἱ ἀποικοὶ τῆς Ἀμερικῆς ἦταν κατὰ τὸ πλεῖστον ἄγγλοι, καὶ ὅτι καὶ οἱ μὴ ἄγγλοι είχαν ἐπὶ δεκαετηρίδες πιά ζυμωθῇ μὲ τὴν ἀγγλικὴν παράδοση. Καὶ γιὰ κάθε ἄγγλο, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς «Μάγκνα Χάρτα», ἕνα ἀπὸ τὰ θεμελιώδη γνώρισματά της ἐλευθερίας εἶναι ὅτι φόροι δὲν ἐπιβάλλονται χωρὶς τὴ συγκατάθεση ἐκείνων ποὺ τοὺς πληρώνουν. Ματαίως τοὺς τὸ θύμιζε στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ὁ μεγαλειότερος πολιτικὸς

νοῦς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Ἐδμόνδος Μπέρκ, μὲ δύο λόγους τοῦ πού θεωροῦνται κλασσικά κείμενα καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας καὶ τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης. Τοῦς ἔλεγε πῶς δὲν πρέπει νὰ μεταχειρισθοῦν βία, ἀλλὰ νὰ κοιτάξουν νὰ συμβιβασθοῦν μὲ τοὺς ἀμερικανούς. Τοῦς ἔλεγε νὰ προσέξουν τὴ νοοτροπία καὶ τὸ χαρακτήρα τους. «Σὲ αὐτὸν τὸν χαρακτήρα, ἔλεγε, κυρίαρχο γνώρισμα εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας». «Τὸ ἀδάμαστο πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἰσχυρότερο στὶς ἀγγλικὲς ἀποικίες ἀπὸ ὅ,τι πιθανὸν εἶναι σὲ ἕποιοιδήποτε ἄλλο λαὸ τῆς γῆς». Ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἔχει τέσσερα αἷτια. Πρῶτο, ὅτι εἶναι ἀγγλοὶ οἱ ἀποικοὶ αὐτοὶ καὶ εἶναι ἀφωσιωμένοι στὴν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, ὅπως οἱ ἀγγλοὶ τὴν ἀντιλαμβάνονται. Δεύτερον, ὅτι ἀπὸ τὴν πουριτανικὴ τους προέλευση ἔχουν διαποτισθῆ ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας. Τρίτον, ὅτι ἀγαποῦν τὴν μελέτη τῶν νόμων καὶ ὅτι εἶναι ἄνθρωποι πού ἀσχολοῦνται συνεχῶς μὲ τὴν ἐφαρμογὴν των. Τέταρτον, ὅτι τοὺς χωρίζει ἕνας ὠκεανὸς καὶ δὲν αἰσθάνονται ἄμεσα τὸ βᾶρος καὶ τὴν ἐπιβολὴ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας. Ματαίως τὰ ἔλεγε αὐτὰ ὁ Μπέρκ. Τὰ ἀντιδραστικὰ μέτρα τῶν Ἀγγλῶν ἐτοίμαζαν τὴ δημοκρατία τῶν Ἀμερικανῶν. Ἡ γενικὴ ἀντίδραση ἐναντίον τῶν φορολογικῶν καὶ τελικῶν τῶν στρατιωτικῶν μέτρων τῶν Ἀγγλῶν ὑπῆρξε τὸ μεγάλο κοινὸ θέμα πού ἔνωσε τίς 13 ἐπαρχίες σὲ μιὰ κοινὴ προσπάθεια. Ἀρχισαν κοινὲς συσκέψεις, συνηγορίες, ἐλήφθησαν κοινὲς ἀποφάσεις.

Τὴν 19 Ἀπριλίου τοῦ 1775, ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν βρεττανικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων πού βρισκόταν τότε στὴν Βοστώνη, στρατηγὸς Γκέιτς, ἔστειλε ἕνα ἀπόσπασμα πρὸς τὴν Κόνκορντ γιὰ νὰ καταστρέψῃ μερικὰ πολεμοφόδια, πού ἀρχισαν νὰ συγκεντρῶνουν ἐκεῖ κρυφὰ οἱ Ἀμερικανοὶ γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο. Καθὼς περνοῦσαν ἀπὸ τὸ Λέξινγκτον, μιὰ πολίχνη κοντὰ στὴ Βοστώνη, συναντήθηκαν μὲ λίγους ἐνόπλους Ἀμερικανούς. Οἱ Ἀμερικανοὶ, βλέποντας ὅτι οἱ ἐχθρικές δυνάμεις ἦταν ὑπέρτερες, ἀποφάσισαν νὰ σκορπίσουν καὶ νὰ φύγουν. Ἐκείνη τὴν στιγμὴ ὁμως ἔπεσε ἕνας πυροβολισμὸς. Ποιὸς τὸν ἔρριξε; Οἱ Ἀμερικανοὶ τὸν ἀποδίδουν στοὺς Ἀγγλοὺς, οἱ Ἀγγλοὶ στοὺς Ἀμερικανούς. Ἡ ἀλήθεια δὲν θὰ ἐξιχνιασθῆ ποτέ. Ἀπὸ τὸν πυροβολισμὸν αὐτὸν, πού ἐξελίχτηκε σὲ μιὰν αἱματηρότατη συμπλοκή, ἀπὸ τὴν μοιραία αὐτὴ συνάντηση στὸ Λέξινγκτον, ἀρχίζει ὁ ἑπταετῆς ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας τῶν ἀποικιῶν. Ἀρχίζει μαζί μὲ τὸν ἀγῶνα αὐτὸν νὰ σφυρηλατῆται ἡ ἐνότητα τῶν ἀποικιῶν, ἡ ὀργανικὴ τους σύνδεση στὴν κολοσσιαία τους πολεμικὴ προσπάθεια. Οἱ ἐπαναστατημένες ἀποικίες ἔπαψαν πιά νὰ εἶναι ἀποικίες. Σπᾶνε κάθε δεσμὸ μὲ τὴ Μεγάλῃ Βρετανία γίνονται αὐτόνομες πολιτείες.

Καὶ στὴν κοινὴ τους αὐτὴ ἀνηφορικὴ πορεία, γεμάτη ἀπὸ κρίσιμες ὥρες καὶ αἱματηρὲς θυσίες, οἱ παλῆοι βρεττανοὶ ὑπῆκοοι συνειδητοποιοῦν ξαφνικὰ ὅτι ἔχουν μεταβληθῆ σὲ ἀμερικανούς πολίτες. Ἔτσι ἀπὸ μοιραίες συμπτώσεις γεννήθηκε τὸ ἀμερικανικὸ ἔθνος. Θὰ γεννιῶταν ἀργότερα καὶ χωρὶς αὐτές.

VI. ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

Τὸ αἷμα πού χύθηκε στὸ Λέξινγκτον τῆς Μασσαχουσέτης ἔβαλε τὴ σφραγίδα τοῦ πολέμου στὴν ἀντίσταση τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐναντίον τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας. Μὲ γοργὸ πιά ρυθμὸ δημιουργεῖται τὸ διοικητικὸ δίκτυο γιὰ τὴν συντονισμένη ἐνέργεια τῶν δεκατριῶν ἀποικιῶν ὀργανώνεται ὁ ἐνιαῖος ἀμερικανικὸς στρατός. Δέκα πέντε μῆνες ἀργότερα ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευση πού συνήλθε στὸ Μέγαρο τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς Φιλαδέλφειας, ὕστερα ἀπὸ μακρὲς συζητήσεις, ψήφισε, στὶς 4 Ἰουλίου 1776, τὴν Διακήρυξη τῆς Ἀνεξαρτησίας πού εἰσηγήθηκε μιὰ πενταμελὴς συντακτικὴ ἐπιτροπὴ, μὰ πού κατ' οὐσίαν, μὲ ἐλάχιστες διαφορὲς, συνέταξε ὁ Θωμᾶς Τζέφερσον. Πρόκειται γιὰ ἕνα κείμενο ὑψηλοῦ πολιτικοῦ ἠθους, πού τιμᾷ καὶ τὸν συντάκτη του καὶ τὸ ἔθνος πού τὸ υἱοθέτησε. Στὸ συμπέρασμα τῆς διακήρυξης αὐτῆς λέγονται τὰ ἀκόλουθα: «Γι' αὐτὸ ἐμεῖς οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀφοῦ συνήλθαμε σὲ γενικὴ Συνέλευση, ἐπικαλούμενοι τὸν Ἀνώτατο Κριτὴ τοῦ κόσμου γιὰ τὴν εὐθύτητα τῶν προ-

θέσεών μας, ἐν ὀνόματι καὶ κατ' ἐντολὴν τοῦ τίμιου λαοῦ αὐτῶν τῶν ἀποικιῶν, ἐπισημῶς διαδηλοῦμε καὶ διακηρύσσομε: ὅτι αὐτὲς οἱ Ἑνωμένες Ἀποικίες εἶναι, καὶ κατὰ δίκαιον πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερες καὶ ἀνεξάρτητες Πολιτείες...». Αὐτὴ εἶναι ἡ πολιτικὴ πράξις ποὺ ἱδρυσεν τὴν νέαν πολιτεία τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐπιψήφισής της, ἡ 4 Ἰουλίου, εἶναι γιὰ τὸν ἀμερικανικὸ λαὸ ὅ,τι εἶναι γιὰ μᾶς ἡ 25 Μαρτίου. Μιὰ διαφωνία τῆς βρετανικῆς μητρόπολης καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀμερικῆς στὸ οἰκονομικὸ πεδίο ἐξαπόλυσε γεγονότα μὲ κολοσιαῖες πολιτικὲς συνέπειες· ὁδήγησε στὴ δημιουργία ἐνὸς δεύτερου ἀγγλοσαξωνικοῦ ἔθνους, ποὺ μετὰ 150 χρόνια διαδέχθηκε τὴ Μεγάλῃ Βρετανία στὴν ἡγεσία τοῦ κόσμου.

Μετὰ τὰ οἰκονομικὰ αἰτία ποὺ προκάλεσαν αὐτὴν τὴ μεταβολὴ συντρέξανε καὶ ἄλλα συναίτια, ἡ ἀπόσταση ποὺ φυσικὰ ὁδηγοῦσε πρὸς τὴν πολιτικὴ χειραφέτηση, ἡ διαφορὰ τῆς κοινωνικῆς συγκρότησης καὶ ἡ δημιουργία μιᾶς ἡγέτιδας τάξης ποὺ, ἔχοντας μιὰν ὀλοκληρωμένη ἐθνικὴ συνείδηση, ἔδωσε τὴν πρέπουσα κατεύθυνση καὶ ἔβαλε τὴν ἐρθὴ πολιτικὴ σφραγίδα στὰ γεγονότα.

Ὅπως ἡ Ἑλλάδα, ἔτσι καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἀποδύθηκε σὲ ἕναν ἐπαιτη ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα. Καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, ὅπως ἡ Ἑλλάδα, ἔτσι καὶ ἡ Ἀμερικὴ, εὐτύχησε νὰ ἀναδείξῃ προσωπικότητες ὑψηλοῦ ἠθους καὶ μεγάλῃς πολιτικῆς ἰκανότητος. Ὁ Φραγκλῖνος, ὁ Θυάσιγκτων, ὁ Τζέφφερσον, ὁ Χάμιλτων, ὁ Μάντισον, ὁ Τζαίη καὶ ἄλλοι ὑψώσαν τὸ ἐπίπεδο τοῦ ἀγῶνα καὶ διαχειρισθήκανε μὲ ἐξαιρετικὴ πολιτικὴ δύσκολωτατα ζητήματα ἐσωτερικὰ καὶ διπλωματικά. Συγκριτικὰ μὲ τὰ ἀναστήματα αὐτὰ οἱ μεταγενέστερες πολιτικὲς δυνάμεις τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν εἶναι μικρὲς καὶ μόνο σὰν ἐξαιρέσεις ἐμφανίζονται ὁ Λίνκολν, στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα, καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ δικοῦ μας οἱ δύο Ρουζβελτ καὶ μερικοὶ ἄλλοι.

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα λέμε· τὸ ἔθνος ἔκανε τὴν ἐπανάσταση. Γιὰ τὴν Ἀμερικὴ πρέπει νὰ ποῦμε τὸ ἀντίθετο· ἡ ἐπανάσταση ἔκανε τὸ ἔθνος. Ἡ ἐπανάσταση, ἡ δύναμη τοῦ αἵματος ποὺ χύθηκε ἔκανε τίς σχετικὰ ἀσύνδετες καὶ πατριωτικὰ κάπως ἀδιάφορες ἀποικίες, μιὰν ἐνιαία πολιτεία μὲ μιὰν ἐντονη ἐθνικὴ συνείδηση.

Βγήκε ὁμως πραγματικὰ ἕνας τέλειος ὀλοκληρωμένος ἐθνικὸς κόσμος ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση αὐτὴν; Τὸ πρόβλημα, ἀν ὑπάρχει ἀμερικανικὸ ἔθνος, ἐκλείσεν ἄραγε τότε ὀριστικὰ καὶ ἐκτοτε δὲν ὑπάρχει; Μήπως ἔμενε, κατὰ κάποια σημεῖα τουλάχιστον, ἀνοιχτὸ πολλὰ χρόνια ἀργότερα; Μήπως εἶναι ἀκόμα σήμερα ἀνοιχτό; Καὶ γιὰ νὰ μὴν μπερδεύομε σὲ ὀρολογικὲς συζητήσεις περὶ ἔθνους, ἐρωτοῦμε: εἶναι τὸ ἀμερικανικὸ ἔθνος ἕνα ἔθνος ὅπως τὸ ἔθνος τῶν ἐλλήνων, τῶν γάλλων, τῶν γερμανῶν; Ὅλα αὐτὰ τὰ κοινὰ στοιχεῖα ποὺ κάνουν ἔθνος ἐνιαῖο τοὺς γάλλους ἢ τοὺς γερμανοὺς ἢ τοὺς ἔλληνες, τὰ ἔχουν καὶ οἱ ἀμερικανοί, ἢ ἀποτελοῦν ἔθνος ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν καὶ ποιάν;

Γιὰ νὰ συλλάβωμε τὸ πρόβλημα, ὅπως παρουσιάσθηκε στὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς τῆς Ἀμερικῆς, πρέπει νὰ ἔχωμε πρῶτα ὑπ' ὄψη μας τὴν ἀραιότητα τοῦ πληθυσμοῦ μέσα σὲ ἕνα ἀπέραντο χῶρο. Σκόρπιες, χωρισμένες κοινότητες ζοῦν ἐκεῖ χωρὶς συγκοινωνίες ἀσφαλεῖς καὶ τακτικὲς ἀναμεταξύ τους, γιὰ πολλὰς δεκαετηρίδες. Ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς τὰ κοινὰ συμφέροντα πλήθαιναν. Πλήθαινε καὶ ἡ γλωσσικὴ ὁμοιογένεια, χάρις στὴ βαθμιαία ἐπικράτηση τῆς ἀγγλικῆς καὶ μεταξὺ τῶν ξενογλώσσων. Ἡ θρησκευτικὴ ὁμοιογένεια ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὅλοι σχεδὸν ἦταν προτεστάντες ἦταν καὶ αὐτὴ ἕνα γεγονὸς σημαντικό. Τέλος ὁ κοινὸς ἀγῶνας ποὺ ἄρχισε τὸ 1785 ἦταν ὁ μεγάλος κοινὸς παρονομαστῆς τῶν 13 ἀποικιῶν. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ παράγοντες, καθὼς προχωροῦσε ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας, ὁδηγοῦσαν πρὸς τὴ σύσφιγξη τῶν δεσμῶν, πρὸς τὴ δημιουργία μιᾶς ἐνιαίας πολιτείας. Καὶ ὁμως ὑπῆρχαν πολλὰς φυγόκεντρες ἀντίθετες δυνάμεις. Ὑπῆρχε δυσπιστία καὶ ἡ ἀντιπάθεια πρὸς κάθε κεντρικὴ κυβέρνησις. Ὁ ἀποικὸς γιὰ χρόνια ἔζησε σὲ μιὰν ἀπομονωμένη κοινότητα ποὺ κανόνιζε μόνη τῆς ἀναγκαστικὰ τὸ μεγαλεῖτερο μέρος τῶν δημοσίων ὑποθέσεων. Ἡ ἀπεμπόληση ἐξουσιῶν πρὸς χάριν μιᾶς κεντρικῆς κυβέρνησις, ἦταν κάτι ποὺ ἀντιτίθετο στὴν ψυχολογία τοῦ ἀποίκου. Κεντρικὴ κυβέρνησις γι' αὐτὸν

ἦταν ἡ βρετανικὴ Κυβέρνηση, ὁ κατακτητὴς. Φυσικὸ λοιπὸν νὰ θέλει ἀποκέντρωση καὶ αὐτοδιοίκηση ὁ ἄποικος· φυσικὸ νὰ προχωρῇ μὲ διστακτικὰ βήματα πρὸς τὴν ἔννοια τῆς κρατικῆς ἐνότητας. Στὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνα οἱ ἄποικοι αὐτοὶ ἦταν πρῶτα πολῖτες τῆς πολιτείας τῆς Βιρτζίνιας ἢ τῆς Μασσαχουσέτης ἢ τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ὕστερα πολῖτες τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Ἄν ὅμως αὐτὴ ἦταν ἡ ἀντίληψη τῶν κοινῶν ἀμερικανῶν, ἡ φωτισμένη ἡγεσία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχε κιόλας συλλάβει τὴν ἀλλαγὴ τῶν καιρῶν καὶ ζοῦσε σὰν ἓνα νέο ἀλλὰ ἀκατάλυτο γεγονός, τὴ γένεση τοῦ ἀμερικανικοῦ ἔθνους. Τὸ γεγονός τοῦτο κυρῶνεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα ποὺ ψήφισε ἡ Ἐθνοσυνέλευση τοῦ 1786. Χωρὶς νὰ καταλύωνται οἱ καθ' ἕκαστον πολιτείες σχηματίζεται ἡ ὁμόσπονδη πολιτεία, δημιουργεῖται τὸ νομικὸ καὶ πολιτικὸ πλαίσιο γιὰ τὴν ἐνότητα τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ ἡ ἐνότητα αὐτὴ ἔχει καὶ ἄλλες πλευρές, ποὺ ἀκόμα δὲν εἶχαν ἔλθει στὸ φῶς.

Τὸ 1837 ὁ Ἔμερσον σ' ἓνα περίφημο λόγο του παλεύει νὰ βρῇ τὸ πνευματικὸ περιεχόμενον τοῦ ἀμερικανικοῦ διανοουμένου. Οἱ ἀμερικανοὶ λογοτέχνες τῆς ἴδιας ἐποχῆς μόλις ἀρχίζουν ν' ἀποσπῶνται ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ οἰκογένεια καὶ νὰ ἀπαρτίζουν τὴ δική τους, τὴν ἐθνικὴ οἰκογένεια.

Ἡ τρανότερη ἀπόδειξη ὅμως τῆς κάποιος χαλαρότητας τῶν ἐθνικῶν δεσμῶν τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ εἶναι ὁ Ἐμφύλιος Πόλεμος τοῦ 1861 - 1865. Δὲν ὑπῆρξε ἓνας πόλεμος τάξεως κοινωνικῶν, ὁπότεν δὲν θὰ ἀποδείκνυε αὐτὸ ποὺ ὑποστηρίζομε. Ὑπῆρξε πόλεμος πολιτειῶν ἐναντίον πολιτειῶν τῆς ὁμοσπονδίας, πόλεμος ποὺ μαρτυρεῖ ὅτι ὁ δεσμὸς μιᾶς μεγάλης μερίδας ἀμερικανῶν μὲ τὶς πολιτείες τους ἦταν στερεώτερος ἀπὸ τὸν δεσμὸ μὲ τὸ ἐθνικὸ σύνολο. Τὸ ἀπτετέλεσμα τοῦ πολέμου αὐτοῦ τόνωσε τὸν ἐθνικὸ δεσμὸ. Θὰ τὸν εἶχε τονώσει ἀκόμα περισσότερο ἂν ἀκολουθοῦνταν ἡ κατευναστικὴ πολιτικὴ τῆς λήθης ποὺ προσπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ ὁ Λίνκολν. Δυστυχῶς ἡ δολοφονία τοῦ Λίνκολν τὸ 1865 ἄφησε ἐκθετη αὐτὴ τὴν πολιτικὴ. Ἐνα πνεῦμα ἀντεκδικήσεων καὶ ἐκμετάλλευσης τῶν νικημένων πολιτειῶν ἐπρυτάνευσε ποὺ τραυμάτισε πάλι τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα στὴν περιοχὴ τῶν νότιων τουλάχιστον πολιτειῶν. Ἀκόμα σήμερα, ὅταν ταξιδεύει στὸ Νότο καὶ μιᾶ μὲ νότιους αἰσθάνεται κανεὶς πὼς μέσα στὴν ψυχὴ τους δὲν ἔσβυσε ὀλότελα κάποια πικρία γιὰ τὴν ἡττα τοῦ 1865 καὶ γιὰ τὴν κατοπινὴ μεταχείριση.

Ὡς τὰ 1865 ὁ κυριώτερος λόγος ποὺ ἐναντιῶνονταν στὸ ἐθνικὸ ἀμάλαγμα ἦταν ὁ σωβινιστικὸς τοπικισμὸς τῶν διαφόρων πολιτειῶν, αὐτῶν ποὺ ὡς τότε εἶχαν σχηματισθεῖ, ἡ ἀντίθεση τῆς οικονομικῆς σύστασης τῶν νοτίων καὶ τῶν βορείων, ἡ διαφορὰ τῶν κοινωνικῶν τους παραδόσεων, ἓνα αἶσθημα ἀριστοκρατικῆς ὑπεροχῆς τῶν νοτίων, μιὰ πεποίθηση πνευματικῆς ὑπεροχῆς τῶν κατοίκων τῆς Νέας Ἀγγλίας, τῆς βορειότερης περιοχῆς, καὶ ἄλλοι ποικίλοι ὕλικοι καὶ ἠθικοὶ παράγοντες ποὺ ὅλοι ὀδηγοῦσαν σὲ τοπικοὺς, γεωγραφικοὺς διαχωρισμοὺς. Ἀλλὰ καθὼς προχωροῦσαμε πρὸς τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα ἐμφανίζεται ἓνας ἄλλος παράγων ποὺ φαίνεται νὰ ἐμποδίζει τὴν στερέωση τοῦ ἐθνικοῦ ἀμαλάματος; τὰ ἑκατομμύρια τῶν μεταναστῶν.

Ἀκόμη σήμερα ἀναρωτιόμαστε, ἓνα λεγόμενο ἔθνος ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ ὅλες τὶς φυλές τῆς γῆς, ἀπὸ ἄπειρες ἀνθρώπινες ποικιλίες, ποὺ δὲν ἀπεμπόλησαν παρὰ μόνον ἓνα μέρος ἀπὸ τὸν παλαιὸν ἑαυτὸ τους, εἶναι ἄραγε ἔθνος, μὲ τὴν ἔννοια ποὺ συνήθως ἐμεῖς μεταχειριζόμαστε αὐτὸν τὸν ὄρο; Ποιὰ εἶναι ἐπὶ τέλος τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ ἰδιαιτέρα τοῦ ἀμερικανικοῦ ἔθνους, ποιὰ τὰ γνωρίσματά του, ποιὰ ἡ ἰδιοτυπία του; Καὶ ἂν ὑπάρχει, πὼς σχηματίσθηκε ἀπὸ αὐτὴν τὴν πανσπερμία; Ποιὲς ἄραγε ἀδυναμίες ἔχει τὸ ἔθνος αὐτὸ ἀκριβῶς ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς πανσπερμίας;

VII. ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Ὅταν οἱ εὐρωπαῖοι πρωτοπάτησαν τὴν Βόρειαν Ἀμερικὴ, τὴ βρῆκαν ἀραιὰ κατοικημένη ἀπὸ φυλές ἀλληλομαχόμενες ἐρυθροδέρμων ποὺ βρῖσκονταν σὲ μιὰ πρωτόγονη κατάσταση. Μερικοὺς αἰῶνες πρὶν ἀνθρώποι τῆς ἴδιας φυλῆς εἶχαν δημιουργήσει ἀξιο-

λογους πολιτισμούς σε νοτιοδυτικότερες περιοχές τής 'Αμερικανικής ήπειρου. Αυτούς τούς πολιτισμούς τούς γνώρισαν οί 'Ευρωπαίοι μόνο προσφάτως· δέν έχουν κανέναν ιστορικό δεσμό με τούς 'Ευρωπαίους 'Αποίκους. 'Η 'Επιμιξία τών 'Ευρωπαίων με τούς 'Ερυθροδέρμους πού συναντήσανε στο βορρά υπήρξε 'Ασήμαντη. Καθώς προχωρούσαν στα 'Ενδότερα τής χώρας οί 'Ερυθρόδερμοι 'Αναγκάζονταν νά υποχωρούν, νά 'Εγκαταλείπουν τίς γονιμότερες περιοχές. Το οινόπνευμα, πού τούς προμήθευαν οί λευκοί, ή πυρίτιδα και ή 'Αδιάκοπος διωγμός 'Οδήγησαν στην 'Εξαφάνισή τους. Σήμερα σε όλες τίς 'Ηνωμένες Πολιτείες υπάρχουν περίπου 350.000 'Ερυθρόδερμοι, «'Ινδιάνοι», όπως τούς λένε οί 'Ευρωπαίοι, από τόν καιρό 'Ακόμα πού νόμιζαν πώς ή νέα γή πού πρωτοπατούσανε ήταν ή δυτική πλευρά τών 'Ινδιών.

'Ετσι οί κάτοικοι τής Βόρειας 'Αμερικής είναι από πολύ νωρίς σχεδόν όλοι 'Ευρωπαίοι. Σε μερικές νότιες περιοχές συναντούμε από τόν 17ο αιώνα λίγες 'Εγκαταστάσεις Ισπανών, στην Φλώριδα, στην Νότια Καλιφόρνια και άλλοι. 'Επρόκειτο για τούς 'Ακραίους σταθμούς τής μεξικανικής 'Αποικίας. 'Ηταν μάλλον στρατιωτικά φυλάκια ή μοναστηριακά προπύργια του καθολικισμού. Πολύ 'Αργότερα συνδέθηκαν αυτοί οί τόποι και οί κάτοικοί τους με τήν καθαυτή ζωή τών κυρίως 'Αποίκων τής 'Αμερικής. Αυτοί συγκεντρώνονται, όπως ξέρομε, στα 'Ανατολικά παράλια τής 'Αμερικής, από τήν Νέα Γή ως τήν Νότια Καρολίνα. 'Από τά 1620 ως τά 1840 σε αυτήν τήν περιοχή 'Εγκαθίστανται κάτοικοι από τήν βόρεια 'Ευρώπη, 'Ολλανδοί, σουηδοί, γάλλοι ούγενότοι, λίγοι γερμανοί, κατά τόν πλείστον όμως 'Αγγλοσάξωνες. 'Η πολιτική 'Επικράτηση τών βρεττανών στην περιοχή αυτή τής 'Αμερικής μαζί με τή σύσταση του πληθυσμού είχαν ως 'Αποτέλεσμα νά δημιουργηθῆ 'Ενας κόσμος με κοινές παραδόσεις, με μιá κοινή νοοτροπία, μιá κοινή αντίληψη περί ήθικῆς και περί πολιτείας, μέσα στον όπολον 'Εχαναν τή σημασία τους οί διατηρούμενες διαφορές τών μειονοτήτων. Οί 'Ηνωμένες Πολιτείες τής 'Επανάστασης και 'Ακόμα τών πρώτων σαράντα 'Ετών του 19ου αιώνα ήταν μιá χώρα καθαρά 'Αγγλοσαξωνική, πού αν δέν είχε 'Αποκτήσει τήν πλήρη τής 'Εθνική 'Ενότητα αυτό 'Ωφείλονταν σε λόγους όχι φυλετικούς, αλλά μόνο σε λόγους οίκονομικούς και διοικητικούς.

'Από τόν 1848 όμως τά πράγματα 'Αλλάζουν. 'Αρχίζει ή μετανάστευση από άλλους βόρειους λαούς τής 'Ευρώπης νά προχωρή με γοργό ρυθμό. Πλειοψηφούν πιά μεταξύ τών μεταναστών οί 'Ιρλανδοί, αλλά και οί γερμανοί και οί σουηδοί, και οί φινλανδοί. Είναι φανερό ότι 'Αλλοιώνεται πιά ή καθαρά 'Αγγλοσαξωνική σύσταση τών δύο πρώτων αιώνων, 'Αλλά αυτοί οί λαοί πού μεταναστεύουν κυρίως από τόν 1840 ως τόν 1890 'Εχουν πολλά τά κοινά με τούς 'Αγγλοσάξωνες, τή θρησκεία παρεμφερή, όμοια 'Εθιμα, μιάν όμοια αντίληψη τής οίκογενειακής και τής κοινωνικής ζωῆς. Γι' αυτό και οί διαφορισμοί είναι μικροί και ή διατήρηση τής συνοχής και τής 'Ενότητας εύκολη και φυσική.

'Από τόν 1890 και πέρα όμως 'Επέρχεται μιá πολύ θαυότερη 'Αλλαγή. 'Η πλειοψηφία τών μεταναστών είναι νότιοι 'Ευρωπαίοι και 'Ασιάτες, 'Ιταλοί, ούγγροι, ρώσσοι, μεσανατολίτες, 'Αρμένιοι. 'Η 'Είσοδη αυτών τών στοιχείων συνεχίζεται ως τόν 1920, όπότεν μπήκαν οί γνωστοί φραγμοί για τήν όμαδική μετανάστευση. Για νά καταλάβουμε τή μεταβολή πού 'Επῆλθε στην προέλευση τών μεταναστών, 'Αρκεί νά 'Αναφέρουμε ότι 'Ακόμα μεταξύ του 1880-1890 τά 80% τών μεταναστών ήταν βόρειοι 'Ευρωπαίοι και μόνο τά 20% νότιοι και 'Ασιάτες. 'Αντιθέτως από τόν 1890-1920 μόνο τά 20% ήταν βόρειοι 'Ευρωπαίοι και τά 80% νότιοι και 'Ασιάτες. 'Εδώ πιά 'Επρόκειτο για τήν 'Είσοδη στοιχείων πού 'Ελάχιστα είχαν τά κοινά με τούς 'Αρχικούς 'Αποίκους και γενικά με τούς βόρειους 'Ευρωπαίους και πού οί περισσότεροι 'Ερχονταν από περιοχές με 'Ενα πολύ χαμηλό βιοτικό και πολιτιστικό επίπεδο. Για νά 'Εκτιμήσουμε τή σημασία του μεταναστευτικού προβλήματος είναι 'Ανάγκη νά 'Εχουμε υπ' όψη μας και τούς 'Εξῆς 'Αριθμούς. 'Ο πληθυσμός τών 'Ηνωμένων Πολιτειών ήταν τόν 1800 περίπου 5.300.000, τόν 1840 ήταν 17.000.000, (ή 'Εποχή πού 'Αρχισε ή 'Είσοδη τών μεταναστών από τόν βορρά), τόν 1890 ήταν 62.000.000 (ή 'Εποχή πού 'Αρχισε ή 'Είσοδη τών μεταναστών τής νότιας 'Ευρώπης και τής 'Ανατολής). Σήμερα ό πληθυσμός έχει περάσει τά 160.000.000. Αυτοί οί 'Αριθμοί πρέπει νά συνδυα-